

VAQIF YUSIFLİ

*filologiya elmləri doktoru,
AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat
İnstitutunun Ədəbi tənqid şöbəsinin müdiri*

SADƏ, SƏMİMİ, TƏBİİ...

Azərbaycanın Cənub bölgəsinin Astaraya deyilən gözəl bir məkanı var. Elə bir məkan ki, dənizlə dağ, yamyaşıl meşələrlə ilin hər fəslində barını əsirgəməyən limonlu bağlar, göz oxşayan çöllər, zərif xalçalara bənzəyən çəmənlər və hər həyətin bəzəyi olan qızılgüllər bu gözəl diyarın təbii mənzərəsidir. Ancaq Astaranı sevdiren təkcə gözəl təbiəti deyil, həm də elə bu təbiətin özü qədər sadə və saf insanlarıdır. Son illərdə Astarada aparılan böyük quruculuq işləri onun gözəlliyini birə-beş artırıb. Bu gözəl məkanda şair olmamaq, şeirə, sənətə könül verməmək olarmı? Astarada maddi həyat - insanların qara torpaq üzərində bol nemətlər yaratmaq istəyi təbiidir, ancaq astaralıların mənəvi dünyası da zəngindir. Bu rayondan Azərbaycanda tanınan, elm, maarif və mədəniyyət sahəsində məşhur olan onlarla ziyalı yetişib. Mənə Astaranı sevdiren mərhum şair Əhəd Muxtar olub. Onunla Astaranın kəndlərini gəzmişik, anasının mübarək üzünü görmüşəm, ağzı dualı bu ananın sinəsi bayatılar, laylalar oylağıydı. Hansı kənddəsə, yol qırağında bir bulaq vardı, bu bulağın suyundan od

çıxırdı. O bulağı həmişə xatırlayıram və indi haqqında söz açacağım şairə Təbrizə Pünhanın şeirlərini oxuyanda da o odu bulağı xatırladım. Şairlik də içərisi odla, atəşlə dolu bulaqlar deyilmi?

Təbrizə xanımın təxəllüsü Pünhandır. Mən deyə bilmərəm niyə bu təxəllüsü özünə seçib? Şeirlərini oxuyandan sonra gördüm ki, bu şeirlərdə gizlin, pünhan bir nöqtə yoxdur. Bəlkə ona görə seçib ki, ürəyinin gizlinlərini şeir dililə ifadə etsin.

Şeirlərindən aldığım təəssüratı qısaca ifadə etməyə çalışacağam.

Şeir, Şair və Söz haqqında yüzlərlə təriflər eşitmişik. Məncə, birinci Söz gəlir: «Bu xəlvət pərdəsini açan zaman əlbəəl, Söz oldu bu cahanda cəlvələnən ilk gözəl». Allahın «Koq» («Ol») əmrilə kainat yarandı. Günəş, Ay, ulduzlar, Yer yarandı. İnsan Yer, Torpağın yaratıcısı, qurucusu oldu. İnsanlar Yer, torpağın əbədi sakinləri kimi yaşadılar, mübarizələr, müharibələr, münaqişələr başladı. Dillər, dinlər, təriqətlər yarandı. Yalnız bir şey çatmırdı, İnsan onu da yaratdı, bu da şeir idi, nəğmə idi, mahnı idi. Onların da yaratıcısı insanlar oldu, o insanlara Şair dedilər. Şairlər sözlə

gözəllik yaratdılar, elə bir gözəllik ki, əsrlər boyu həyat, təbiət bu gözəlliyə təslim oldu.

Azərbaycan poeziyası min illərdir bu gözəlliyin keşiyindədir. Nizami, Füzuli, Nəsimi, Vaqif, Sabir, Səməd Vurğun, Rəsul Rza, Bəxtiyar Vahabzadə, Əli Kərim - onlarla ustadlar Azərbaycan şeirinin gözəlliyini, dilimizin saflığını, incəliyini dünyaya bəyan ediblər. Bu gün - XXI əsrin girəcəyində sözümlərimizin, dilimizin ölməz ənənələrini gələcək nəsillər üçün yaşadanlar az deyil. Təkcə Bakıda, qaynar ədəbi mühitdə deyil, bölgələrdə də istedadlı şairlər yaşar və o şairlərdən biri də Təbrizə xanımdır.

Təbrizə Pünhan nədən yazır və necə yazır? Əlbəttə, əziz oxucu, bu bir cümlədə iki sual var. Şair üçün bütün mövzular doğmadır, ən başlıca mövzular – Vətən, Təbiət, Sevgi, İnsandır - şair ürəyinin hissləri, duyğuları bu dörd mövzuda dünyaya, həyatın gözəlliklərinə, tarixə, bu günə, gələcəyə, xəyallara, reallığa boylanar, adilikdə qeyri-adiliyi, görünən nəsnelərdə görünməyən mənaları işığa çıxarar. Amma necə? Şair Azadlıq haqqında söz deyir. Həm də bu şair anadır – sülhün, gözəlliyin daim var olmasını arzulayan ana.

*Göyləri heç bir zaman
Bölmərəm bölgələrə,
Bölmərəm ölkələrə.
Ayrı-ayrı dillərə,
Ayrı-ayrı dinlərə,
Allah birsə, dünya bir,
Sevgi birdir, ağrı bir,
Dünyanı bölmək nədir?
Azad yaşasın insan...*

İnsan və dünya haqqında düşüncələrə daha çox yer verir şeirlərində. Təbii ki, bir ananın - bir azərbaycanlı qadının narahatlığı, həyatda görmək istədiyi, lakin çox zaman görə bilmədiyi gözəlliklərdən ötrü nigarançılığı, dünyada baş verən

müharibələrin, fitnə-fəsadların, qırğınların bir ana ürəyində qövr etməsi bu şeirlərdə öz əks-sədasını tapır. «Bəlkə də dünyanı səhv qurmuşuq biz» fikri yaranır. Amma sonra məlum bir fikri xatırladır: «Dünyanı gözəllik xilas edəcək»:

*Bir ümid işığı gəlir min ildir
Qaranlıq dünyanı yarib keçəcək.
Bir körpə uşağı ürəkdən güldür,
Bütün silahları qırıb keçəcək.
Yol verək çiçəklər çıxsın yollara,
Tül pərdə düşməsin dağın üzündən.
Sağalar torpağa vurulmuş yara,
Dünya göz yaşını silər gözündən.*

Əlbəttə, dünyanın mürəkkəb olaylarından baş çıxarmaq müşküldür. Bir şair demişkən: dünyanı, əsri dərk etmək üçün bir başın içində min baş gərəkdi. Təbrizə xanımın şeirlərində də bir insanın ömrü boyu yaşadığı, müşahidə etdiyi və çox zaman məyus olduğu hadisələrin əks-sədası canlanır:

*Bu dünyada nələr gördüm,
Aslanları mələr gördüm.
Damcılanan zərif bir su
Necə qaya dələr gördüm.*

*Hökmü böyük təbiətin,
Çiçəklərin rəngi min-min.
Xəzan vurmuş çiçəkləri
Açılmamış solan gördüm.*

*Qarayla ağ qoşa zolaq,
Dərəylə dağ olub calaq.
Yiyəsiz bağ qaysaq-qaysaq
Yad əllərə qalar gördüm.*

Təbrizə Pünhanın Azərbaycanı, Bakı, öz doğma Astarasını və təbiət gözəlliklərini vəsf edən şeirləri də var və bu şeirlərdə nikbin coşqu, inam, həyat eşqi öz

təcəssümünü tapır. Təbii ki, bu gün üçün ən önəmli bir mövzu - Qarabağ həsrəti də şeirlərində görünməkdədir. «Qarabağım» şeirində poeziya ilə publisistika birləşir. Həsrət, itirilmiş torpaqların ağrısı ilə qələbəyə inam bir-birini əvəz edir. Çağırış sədası ön plana keçir: «Qara keşiş hələ sağdır. O tilsimli köynəyinin Düyməsini birdəfəlik qırıb atın».

Əsasən hecada - doğma vəznimizdədir şeirləri. Sərbəst şeirləri də az deyil. Amma əsas odur ki, fikrin poetik ifadəsi hər iki vəzndə yazılan şeirlərdə nəzərə çarpsın. Qoşmalarının bir çoxu buna misal ola bilər. Qoşmada, müəyyən formal ölçü-biçi daxilində söz demək o qədər də asan deyil, Təbrizə Pünhan «bu düşvarı asan edə» bilir. Çox misal gətirmək olar, amma «Qızların» rədifli qoşma daha münasibdir. Şairə qızların-sevən, sevilən bu gözəllərin mənəvi dünyasını əks etdirməyə çalışıb və buna nail olub:

*Bir dəli sevdanın oduna düşər,
Müqəddəs hissləri coşar qızların.
Bəyaz gəlinliyi yadına düşər,
Sevinci gözündən daşar qızların.*

Sevgi şeirləri haqqında da səmimi söz açmaq olar. Ona görə səmimi ki, o şeirlərin içi yaşanılan, duyulan hisslərdir. Qondarma, saxta, süni hisslərdən yoğrulmayıb. Sevgini ilin fəsillərinə də bənzədirlər. Cavan şairlərin sevgisini bahara, yaşın otuzunu keçəndən sonra yaranan sevgiləri yay fəslinə, əllini keçəndən sonra isə payız sevgisi gəlir. Təbrizə Pünhanın sevgi şeirləri payız sevgisinin yarpaqlarıdır, desək, səhv etmərik. O şeirlər misra-misra ürəyin ağacından qopur, ayrılır, xəzələ dönür. Amma ürəkdəki o ağac qurumur ki, qurumur.

*Tükənməyən dərdimizdən
Bəzən daralır gecələr.
Bəlkə alıb dərdi bizdən
Yanıb, qaralır gecələr.*

*Yar eşqinə yanan ürək,
Min bir yerdən sınan ürək,
Heyrətindən donan ürək,
Solub, saralır gecələr.*

Təbiətlə təmasda yazılan sevgi şeirləri daha uğurludur. Və bütün sevgi şeirlərinin içindən belə bir fikir keçir ki, sevgi müqəddəsdir, əsl insan-ideal insan - sevən insandır. İnsan sevgiyə dönük çıxmamalıdır, belə olarsa, o, özündən uzaqlaşmalı olur. Sevgisizlik yaşamaq mı? Yox! Bax, bu hissləri təbliğ edir Təbrizə xanım.

Biz də Təbrizə Pünhana bu həyat sevgisindən, poeziya sevgisindən, Vətəninə, dünyaya, ailəsinə olan sevgiləri şeirlərində yaşatmağı arzulayırıq!

